PHILIPPI BONAMICI ORATIO IN FUNERE JOANNIS VINCENTII LUCCHESINII AD LUCENSES DUM...

Filippo Bonamici

Digitized by Google

Digitized by Google

1103. 11

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

B

Digitized by Google

Digitized by Google

PHILIPPI BONAMICI

ORATIO

IN FUNERE

JOANNIS VINCENTII
LUCCHESINII

AD

LUCENSES

Dum ampliſſimo Præſuli in Templo ejuſdem Nationis officia exequiarum perſolverent.

ROMÆ
Typis Bernabò, & Lazzarini, MDCCXLV.

Superiorum permiſſu.

Digitized by Google

IMPRIMATUR,

Si videbitur Rmo Patri S. Palatii Apoſtolici Magiſtro.

F. M. de Rubeis Archiep. Tarſi Viceſg.

IMPRIMATUR.

Fr. Aloyſius Nicolaus Ridolfi Ord. Prædicatorum Sacri Palatii Apoſt. Magiſter.

1103-11

Digitized by Google

SILVIO VALENTI

S.R.E. Cardinali Eminentiſſimo

PHILIPPUS BONAMICUS

FELICITATEM.

QUod Joannis Vincentii Luccheſinii doctiſſimi hominis atque Hiſtoricorum ſui temporis facile principis funebrem laudationem, quam ad oſtendendam non elo-

Digitized by Google

quentiam ſed pietatem emiſi; in tuo, CARDINALIS EMINENTISSIME, *nomine apparere voluerim, non deerunt fortaſſe, qui prudentiam deſiderent meam. Quid enim Principem Virum, in maximis totius Chriſtianæ Reipublicæ negotiis occupatiſſimum, tam parva de re interpellarem? Sed hunc ſermonem dabimus iis, qui neſciunt, quam ſingulari benevolentia Lucchesſinium, Tibi magnis jam & veteribus amicitiæ officiis devinctum, complecterere. Ea ſci-*

Digitized by Google

licet benevolentia, qua vel ex ampliſſimo iſto dignitatis gradu literatis omnibus, bonarum ipſe literarum amantiſſimus, illuſtris Patrocinii manum tendis, eoſdemque mirifice ſuſtentas tueris auges ornas, probe intelligens, in hoc Principum Virorum poſitam eſſe ſummam & gratiam & gloriam. Quamobrem non dubito, quin Tu, CARDINALIS EMINENTISSIME, *docti hominis Tibique amiciſſimi præconium libenter legas, excipiaſque benignius. Sed*

existimavi etiam meam in optimo Hiſtorico laudando operam maxime omnium probaturum Te, qui in veterum recentiorumque Hiſtoriarum lectione jamdiu verſatus, videris ex his fontibus hauſiſſe tractandæ Reipublicæ ſcientiam gravem admodum atque implicatam. Et ea ſane tempora extiterunt, miſera illa quidem ac luctuoſa, ſed quæ in oculis & ſermone omnium collocant magnitudinem animi, qua ſubnixus moderaris difficillimæ tempeſtatis

mo-

Digitized by Google

IV

momenta ex publica utilitate. Singularis hæc tua ac Divina animi conſiliique vis alitur certe, confirmaturque vitæ illa magiſtra hiſtoria, quam, ſiquis alius, Tu quidem optime tenes, qui, eventa dum notas, mentem refers ad cauſas, eaſque diligenter inveſtigas, necnon ex præteritorum recordatione futura peracute conjicis, & præſentia ſapientiſsime adminiſtras. Ex quo in ſuſcipiendis explicandiſque negotiis ſummæ ſolertiæ, ſummæ item prudentiæ Vir, &

Digitized by Google

es & eſſe ab omnibus exiſtimaris. Sed non eſt mearum virium, nec perbrevis Epiſtolæ ire in tuas laudes: Satis mihi demonſtraſſe videor, convenienter feciſſe me, qui libellum hunc de docti Hiſtorici laudibus docto Tibi Principi, rerumque uſu maximarum peritiſsimo, dicaverim, quique hanc qualemcumque nactus occaſionem, animum Tibi meum excellentium virtutum tuarum admiratione defixum, Tuique obſervantiſſimum declarare voluerim.

ORA-

ORATIO.

QUod Metellus Macedonicus, ſimul ac mortem intellexit Scipionis Æmiliani, cum quo civiles inimicitias exercebat, natis ſuis dixiſſe fertur: Ite o filii, exequias celebrate, nunquam majoris Civis funus eſtis ducturi; liceat mihi idem illud hodierno die apud Vos, Viri Lucenſes, dum ampliſſimo Præſuli Joanni Vincentio Luccheſinio juſta funeris perſolvitis, palam veriſſimeque prædicare. Amiſimus (quod ſine lacrimis dici non poteſt) amiſimus non immaturo illo quidem, ſed tamen importuno ſemper graviſſimoque caſu ablatum Civem noſtrum, Ci-

Digitized by Google

vem optimum,quo vix ſuperioribus ſeculis Patria noſtra tulit, & conſequentibus vix feret unquam vel ſanctitate, & innocentia morum, vel admirabili doctrina, & exquiſita optimarum artium cognitione, vel omni laudis genere præſtantiorem. Nec vereor jam, ne hæc mea de tanto Viro prædicatio, etſi non extorta ab inimico, qualis Metelli adverſus Scipionem fuit, ſed ab amiciſſimo ſummiſque illius beneficiis devincto animo profecta, minus tamen vera cuiquam videri poſſit, cum ſummæ Luccheſinii laudes non modo mihi & Vobis exploratæ compertæque ſint, ſed ad exterarum quoque Nationum omnium famam ſermonemque percrebuerint. Illud potius verendum mihi eſt, ne ingentes illius

vir-

virtutes hac ingenii mei tenuitate, quod etiam dolor impedit, obterantur potius, quam extollantur; quando me omni dicendi præſidio imparatum ad hanc officioſam laudationem perſolvendam invitaſtis. Sed Vos, ut ego conjectura aſſequor, in me potiſſimum deligendo non quid ego poſſem, ſed quid deberem, rationem habuiſtis, ſecuti veterem conſuetudinem Romanorum, apud quos mortuorum laudationes ab iis plerumque habebantur, qui aliqua cum iiſdem mortuis eſſent vel cognatione vel affinitate conjuncti. Etſi autem nulla mihi cum Luccheſinio ſanguinis neceſſitudo eſt, illa tamen eſt multo major multoque diuturnior amoris, atque beneficiorum. Quorum quidem ego expenſor potius

tius atque æſtimator, quam virium mearum, tantum oneris non tam hortatu veſtro, quam mea quadam inclinatione voluntatis ſuſcepi. Malui enim minus idoneus, quam minus gratus videri; Ex quo intelligitis, a me in hac funeris celebritate non ingenii, ſed pietatis, non eloquentiæ, ſed benevolentiæ partes fuiſſe ſuſceptas. Sed jam ad ea, quæ, quam breviſſime planiſſimeque potero, dicturus ſum, quæſo, diligenter attendite.

CUm multa, & præclara ſunt hujus Urbis inſtituta, tum illud eximium certe ac ſingulare, quod non tam ſuorum, quam exterorum induſtriæ atque virtuti patet aditus ad Rempublicam. Decet enim in ea Civitate, quæ virtute ce-

Digitized by Google

teras ſuperavit, atque hoc nomine ad tantam amplitudinem poteſtatemque pervenit, primum virtuti locum eſſe, ut quos ipſa commendat, quicunque tandem ſint, in eandem Civitatem adſciſcantur ad ipſius præſidium, atque ornamentum. Nolo hic enumerare dicendo, quot quantoſque Viros in hanc tantæ Urbis lucem emiſerit Civitas noſtra, Lucenſes, quæ etſi anguſtos fines habet, plurimis tamen in exteras Provincias ſuorum Civium quaſi coloniis deductis, latiſſime propagatur. Hoc dicam unum, magno numero ex Civibus noſtris extitiſſe, quos Roma ob bene geſtam Rempublicam ampliſſimis juſtiſſimiſque honoribus affecerit; Nos autem Romæ domeſticis ſane multis præclariſſimæ virtutis exem-
plis

Digitized by Google

plis abundare. Nam ut veteres illos omittam Cardinalem Ammanatum, Papienſem dictum, Antelminellum, Caſtruccium, Phanuccium, Stephanum & Vincentium a Porticu, vel dignitate, vel doctrina, vel utraque ſpectatiſſimos Viros: ut ne commemorem Vidaccionios duos, ant Bartholomæum Cardinalem, aut Joannem præſertim, illud eloquentiæ & Poeſis clariſſimum lumen, cujus nomen tamdiu laudabitur, quoad optimis ſtudiis habebitur honos: ut hos prætercam alioſque permultos ex Annalium monumentis conquirendos, an recentiores illos poſſumus oblivifci Franciottios, Bonviſios, Barſottios, Spadas, Guiniſios, Bottinios, Fatinellios, Santinios, Bernardinios, qui omni laude orna-

natiſſimi non modo ſuam Civitatem, ſed hanc ipſam quodammodo illuſtrare potuerunt? Verum tantum hoc domeſticæ Patrimonium dignitatis auxit mirum in modum, exaggeravitque Joannes Vincentius Luccheſinius, quo uno, ut abeſſent ceteri, Lucenſium tamen in hac Urbe laus, & gloria pulcherrime niteretur.

Atque ego ſic exiſtimo, in homine, qui Romanæ atque adeo univerſæ Eccleſiæ totum dedere ſe ſe, quaſique conſecrare velit, duas potiſſimum res ineſſe oportere, eximiam doctrinam, atque excellentem morum integritatem. Etenim hæ duæ res disjunctæ forte ſeparatæque ſi fuerint, vix, quid Eccleſiæ prodeſſe poſſint, intelligitur. Nam a bonis viris, ſed indoctis magna admodum ex-

Digitized by Google

expectari præſidia nequeunt: docti autem ſed improbi quis ignorat quot quantaſque calamitates in Eccleſiam invexerunt? Eorum igitur in Chriſtiana Republica late patere poterit induſtria, qui & virtutem laudatarum artium ſcientia quaſi quibuſdam armis inſtruant, & hanc omnibus virtutum ornamentis illuſtrent. Ex hoc genere fuiſſe Lucchesinium noſtrum ſine ulla dubitatione confirmo; qui tamen utrum doctrina, an morum innocentia præſtantior fuerit, non poſſum ſtatuere. Age vero, quanta ipſius doctrina fuerit, primum videamus. Nam cum iis ſtudiis, quibus ætas puerilis informari ſolet, Senis dediſſet operam apud Jeſuitas, quos honoris cauſa nomino; cumque Piſis poſtea gravioribus diſci-

pli-

Digitized by Google

plinis, & doctiſſimorum hominum familiaritate, quibus ea Civitas maxime floret, ſe magis magiſque perpoliviſſet, Romam venit, quo jamdiu & ſua eum ingenii præſtantia, & Eccleſiaſticæ vitæ rationes ab ineunte ætate ſuſceptæ evocabant. Habent enim hoc præclara ingenia, ut in occulto eſſe non poſſint, ſed proferri gaudeant ad famam nominis, & commune bonum; neque Eccleſiaſtici Ordinis Viro alius, quam in Romana Civitate, apertior eſt curſus ad exercitationem ingenii atque virtutis. Sed hic ſtatim extulit ſe ſe, oſtenditque lumen ſuum Luccheſinii doctrina, præſertim vero latine dicendi facultas, in qua mirum in modum excellere viſus eſt. Exiſtimaverat enim, ſi uſquam, hac in Civitate

Digitized by Google

latinæ linguæ ſtudium maxime coli, probarique oportere, qua in Civitate ejuſdem Matre, atque Altrice etiamnum Leges, Edicta, Religiones, & ſacra omnia non alia, quam latina lingua, continerentur. Atque illud etiam animadverterat, quod eſt utique veriſſimum, maximo Romæ probro, ac dedecori verti poſſe, ſi quid ex hoc ipſo pulcherrimæ latinitatis quaſi natali ſolo ſcriptum efferretur, quod non plane latinum eſſet, quodque ab exteris ipſis gentibus tanquam barbarum repudiaretur. Quæ cum ſecum animo cogitaſſet, dici vix poteſt, quantum operæ laboris induſtriæ in eo ſtudio putaverit collocandum. Sed qui probe norat, latinam linguam ſine græca rite perfecteque comparare neminem

poſ-

poſſe, quod hæc aperit una fontes; aperit cauſas illius, ad græcas literas omnem animi contentionem diligentiamque convertit. Neque hic ego diſputabo, utrum in græco ſermone plurimum profeciſſe videatur, cum teſtes ſint duodecim illæ Demoſthenis Orationes a Luccheſinio in Latium translatæ, exquiſitiſque animadverſionibus illuſtratæ; quæ quanta utriuſque linguæ laude floruerit, quantam plurimarum rerum ſcientiam comprehenderit, quantam græcæ hiſtoriæ cognitionem, quam variam, quam multiplicem, quam intimam habuerit, & ipſæ per ſe ſe declarant emiſſæ in manus hominum, & doctiſſimi Viri judicarunt. Equidem cum ad illas legendas accedo, minus graviter earum deſiderium ferre poſſe,

videor, quas a Cicerone ipſo latinas factas accepimus, & injuria temporum periiſſe indignamur. Nam quis perfecti munus interpretis melius explevit? Quis Demoſthenis (cujus difficillima omnium interpretatio) incredibilem vim illam robur nervos acumen, quantum latina lingua patitur, expreſſit diligentius? Quis loca quædam vel obſcura, vel ſalebroſa uberius illuſtravit, explicavitque felicius? Vidit hoc Rhollenus homo Gallus, atque doctiſsimus, qui hanc Lucchesinianam Demoſthenis interpretationem, tanquam optimam probatiſſimamque, omnibus græcæ linguæ, & eruditionis ſtudioſis proponit ad legendum. Vidit Janus Vincentius Gravina; at qui Vir, quantuſque! Vos ſcilicet non igno-

ratis quam magnum ingenium habuerit optimiſque diſciplinis limatum, quam intelligens ſincerumque judicium, quam teretes aures ac religioſas. Atque is homo cum eandem interpretationem perlegiſſet, ita de ſummo Luccheſinii ingenio judicavit, ut cum eum, quem ne de facie quidem antea noverat, in hominum literatiſſimorum conventu offendiſſet, continere ſe non potuerit, quin omni officio, atque obſequio proſequeretur, & clara voce, ita ut nemo non exaudiret; en, diceret, hominem vere doctum, qui Romæ latinarum græcarumque literarum gloriam pulcherrime ſuſtinet. Valet, valet; mihi credite, plurimum ad Luccheſinii commendationem hoc laudati hominis clarique teſtimonium.

Google

Neque enim ab omnibus laudari optabile eſt, turpe etiam a quibuſdam: at ab eo, qui optimo ingenio optimoque judicio ſit præditus, quique in eodem ſcribendi genere verſetur ſi qua laus proficiſcitur, ea non fallax, non inanis, non ulla vel ſimulationis vel adulationis labe ſuffuſa laus cenſeri debet, ſed a rei veritate certaque virtutis exiſtimatione profecta. Etenim ornamenta doctrinæ indocti plerique adipiſcuntur, ſed talia doctiſſimorum virorum judicia ſine doctrina aſſequi nemo poteſt. Hinc ille profluxit ad famam hominum, atque ad tantam doctrinæ opinionem, ut non Romæ ſolum, ſed apud exteros etiam liberalium omnium artium peritiſſimus & haberetur & eſſet. Qua nominis celebritate permotus Clemens undecimus Pontifex

ſex doctiſſimus, maximeque in eloquentiæ ſtudiis verſatus (talem enim fuiſſe declarant ejus monumenta plena ſapientiæ, plena eloquentiæ cum Pontificia quadam dignitate conjunctæ) nemini profecto mirum videri debet, ſi peculiari benevolentia Lucchesinium amplexus eſt, ſi inter ſuos honorarios Familiares adſcivit, ſi denique Cardinali, qui eſt a ſecretis Status, ut vocant, mandavit, ut in latinis literis conſcribendis ejus opera uteretur. Quid? Prosper Lambertinius, quem nunc in excelſa illa ac Deo proxima Sede divino munere collocatum & videmus & gaudemus, doctus quidem ipſe, & doctorum hominum amantiſſimus, nonne ad graviſſimum tantorum Virorum de Luccheſinio judicium

adjunxit ſuum ? Nam cum Congregationis Cardinalium Tridentini Concilii interpretum a Secretis eſſet, cumque permultos Epiſcopos, qui ſuæ quiſque Diæceſis ſtatum, qualiſcunque eſt, eidem Congregationi diligenter exponunt, nullum habere reſponſum animadvertiſſet, adiit Pontificem, oravitque, ſibi ut aliquem daret, latina præſertim facultate expolitum, qui quæ Congregatio ſapienter decreviſſet, eleganter explicata mitteret ad Epiſcopos. At quemnam alium non poſtulavit ſolum, verum etiam flagitavit, niſi Luccheſinium ? Cujus graviſſimum teſtimonium, velut Platonis Antimarcho Clario, eſt mihi inſtar omnium ad Luccheſinii commendationem. Quod non laudatorie quidem, ſed latine di-

co,

Digitized by Google

co , & non quod Pontifex maximus vivit , ſed quod nunquam non vivet in æternis illis ampliſſimiſque ingenii monumentis , quibus conſecravit memoriam nominis ſui . Utrum vero tantæ Lambertinii expectationi cumulate ille ſatisfecerit , nolite quærere . Accipiebant Epiſcopi elegantiſſimas epiſtolas , iiſque vehementer delectabantur , neque defuerunt , qui Lucchesinio tantam cum ſapientia conjunctam eloquentiam gratularentur . Et miramur , ſi Romæ illis temporibus Academia nulla paulo celebrior , nulla liberalium artium exercitatio illuſtrior , nulla clariſſimorum hominum laudatio funebris haberetur , ubi primæ quaſi partes eloquentiæ Lucchesinio non deferrentur ? Extat Oratio de honeſtiſſimis

ar-

architectandi, pingendi, ſcalpendi artibus Thuſco ſermone conſcripta, atque ea quidem magnifica illuſtris ornata, in qua docuit, tum demum Etruſcum dicendi genus non eſſe futile, languidum, inane, cum a græcis & latinis literis accipit nervos & vires. Extat altera latina in funere Petri Secundi Luſitaniæ Regis, qua nihil eſt, mea quidem ſententia, aut elegantius aut uberius aut magnificentius. Cujus lectione ita delectatum fuiſſe ajunt CLEMENTEM XI., ut Regi illi mortuo tantum laudatorem invidiſſe, & non tam ab omnibus ipſe quam ab hoc uno laudari maluiſſe videretur. Nec aliter profecto accidit, ac ipſe exoptaverat. Nam e vivis ereptus Pontifex Max. in funere, quod in Vaticano templo ipſi cu-

Digitized by Google

curatum eſt , eundem laudum ſuarum optatiſſimum Præconem habuit. Atenim putasne perfectam doctrinæ laudem in hiſce ſolum eloquentiæ ſtudiis contineri ? Hic ego non ea reſpondebo , quæ veriſſime reſpondere poſſe videor : nunquam a doctrina eloquentiam diſjungi poſſe : multos ſæpe doctos in variis ſcientiis ſine eloquentia , neminem vero ſine doctrina eloquentem extitiſſe:quæ nullis rebus abundat , eam non eloquentiam eſſe, ſed inanem quendam ſonum ſtrepitumque verborum . Neque illud etiam meo jure contendam , quod eſt apertiſſimum , in eo perfectam, ac ſolidam doctrinæ laudem eſſe poſitam , ſi apte dicas , quæ ſapienter cogitaveris . Ex quibus facile poſſem concludere Lucchesinium

om-

Digitized by Google

omnino doctum videri oportere, cujus monimenta ingenii ſiquis penitus inſpiciat, ea videat rerum non minus, quam verborum ubertate abundare, neque tam e rethorum officina, quam e ſcientiarum penetralibus fuiſſe deprompta. Sed hæc omnia ſilentio prætermitti patiar, Voſque orabo potius, mihi ut ſubjiciatis diſciplinas illas graviores, quas qui ignorat, is aditum ad perfectæ doctrinæ laudem habet intercluſum. Sic enim ſtatuo; nullum earum genus a Vobis proferri poſſe, quod Luccheſinius aut attingendum aut plane etiam comprehendendum non exiſtimaverit. An Philoſophiam illam, quæ in occultis involutiſque a Natura rerum cauſis inveſtigandis evolvendiſque verſatur? Sed nego eſſe aliquid huj-

juſ-

Digitized by Google

juſmodi ſive a veteribus Philoſophis literis traditum, ſive recentiorum induſtria excogitatum, ac experimentorum ope bono in lumine collocatum, quod non ille habuerit plane cognitum atque perſpectum. Nego eſſe auctores ullos principes in eo Philoſophiæ genere, quos non avide diligenterque perlegiſſet. An ſcientiam illam hauſtam e reconditiſſimis eorum, qui Mathematici vocantur, abditiſſimiſque fontibus? At cum acre ingenium a natura & velox & acutum Luccheſinius accepiſſet, non eam modo deguſtarat, ſed diligentiſſimorum Philoſophorum more quicquid in ea eſt multiplex ſubtile obſcurum ita perſcrutatus animo erat, ita memoria ſepſerat, ut ex iis unus videretur, qui omne vitæ ſuæ tempus in

eo ſtudio non inutiliter conſumunt. Teſtantur id permulti doctiſſimi Viri, atque in hoc diſciplinarum genere verſati, qui Luccheſinium de Philoſophiæ, deque Matheſeos rebus copioſe diſſerentem audiebant, atque idcirco ipſius familiaritate mirifice delectabantur. Quid mihi in mentem revocatis ſanctiſſimam illam diſciplinam, quæ de divinis rebus agit, quæque Theologia appellatur? Quam funditus eam calluerit, nihil eſt, quod ego dicam. Dicant Academici illi, qui & in veteribus & in illis, quas modo ſapientiſsimus Pontifex inſtauravit, Academiis quæſtiones plurimas uberrime tractantem admirati ſunt, docentemque, poſſe pulcherrimam diſciplinam eloquentiæ ſplendore niteſcere, poſſe a barba-

rie

riæ ſitu, & ſordibus vindicari. Quid Hiſtoriæ cognitionem memoratis? Habuit enim tantam, quantam poſſumus cogitare maximam, ac prope admirabilem. Sive enim de profanis vel Græcorum vel Romanorum, ſive de ſacris vel Hebræorum vel Chriſtianorum, ſive de perantiquis ſive de recentioribus hiſtoriis ſermo habeatur, has ille omnes perluſtraverat, has legerat, has ita in promptu, atque ante mentis oculos habebat, ut nulla unquam, ne in extrema quidem ſenectute, exciderit. Sed peropportune de hiſtoria mentionem feciſtis. Quid enim aliud non ſignificare modo, ſed oſtendere apertius poteſt doctrinam illius magnam, atque multiplicem, quam quod ſuorum temporum hiſtoriam

con-

Digitized by Google

conſcripſit? Nemo enim bonus idemque prudens rerum æſtimator judicabit, rem tantam, quæ doctiſſimos homines ſua magnitudine ac difficultate ſemper deterruit, niſi ab homine excellenter docto ſuſcipi abſolvique poſſe. Quanti enim putatis exponere narrando Regum maximorum inimicitias, bella, prælia? neque id ſolum, ſed, quod majus eſt, omnium eventorum cauſas aperire, cur illud factum, hoc omiſſum? collaudare vel reprehendere conſilia Imperatorum, & virtutem vel ignaviam Militum? Quanti locorum opportunitates, Urbium munitiones, Oppidorum oppugnationes pœne ſub legentium oculos ſubjicere? Quanti denique nullas gentium commotiones, nullas exercituum

com-

Digitized by Google

comparationes, nullas claſſes, nullas illuſtriores neces, non morborum eluviones, non famem duriorem aliquam, non variarum gentium ac Populorum diſciplinas, mores, leges, cæremonias, ſacrorum ritus, nullum denique factum vel dictum paullo excellens, ac memoratu dignum prætermittere? Res hæc eſt pleniſſima ingenii, pleniſsima laboris, res magna, & nonniſi hominis omni doctrinarum genere abundantis. Non enim ille temporum, non locorum accuratam deſcriptionem, non ſcientiam rerum civilium ac militarium, non familiarum nobiliſsimarum genealogias, non jura fœderum ac pactionum, non vim teſtamentorum ac ſucceſsionum, non hæc omnia aliaque permulta, de quibus in hi-

ſtoria ſponte ac neceſſario ſermo incidit, niſi turpiſsime labi velit, debet ignorare. Huc accedit, quod ad eas res omnes veſtiendas exornandaſque afferre debet Hiſtoricus dicendi genus caſtum, dilucidum, varium, plenum cujuſdam voluptatis, quæ vehementer legentium animos retinere poſsit. Hæc autem omnia an Luccheſinius ſua in Hiſtoria præſtiterit, malo ex ipſius lectione, quam ex me quiſquam intelligat. Nam ſi guſtum literarum aliquem habeat, fateatur profecto neceſſe eſt, in illa omni ex parte ingenium hominis maximum, artem plurimam, doctrinam ſingularem elucere. Videbit in ea veterum omnium optimorum Hiſtoricorum virtutes liberali quadam imitatione maxime expreſſas,

& qua-

Digitized by Google

& quaſi in unum collectas omnes. Non in Oppidorum obſidionibus deſcribendis diligentiam elegantiamque Cæſaris, non in concionibus habendis Livii facundiam atque copiam, non in politicis rebus tractandis Taciti pondus brevitatemque ſententiarum, non in moribus, & ingeniis hominum exprimendis judicium Saluſtii deſiderabit. Nihil denique a Luccheſinio perfectius, nihil difficilius, nihil præterea, quo majorem a Poſteris, bonarumque literarum ſtudioſis hominibus gratiam inire potuerit. Habet enimvero noſtra hæc ætas res maxime dignas ſcriptione, & memorabiles, ſed qui literis prodant, atque poſteritati propagent, habet admodum paucos, vel forte neminem; ut dignus ſit celebrari

Digitized by Google

laudibus ampliſſimis, dignus omni poſterorum benevolentia, qui in mira Hiſtoricorum inopia tantam rem perfecerit cum dignitate. Atque utinam hoc opus non fuiſſet gravioris muneris, quod a CLEMENTE XII. delatum Luccheſinio eſt, quaſi interpellatione quadam abruptum; haberemus integram & perpetuam noſtrorum temporum hiſtoriam: Quam incepiſſe, atque ad tertium uſque volumen explicaſſe, magna Luccheſinii laus eſt; at abſolvere non potuiſſe, magnum fuit rei literariæ detrimentum. Sed ſapientiſſimum Pontificem, qui ita ſemper fuit animatus, ut, quæ doctis viris præmia debentur, ea libentiſſime liberaliſſimeque perſolveret, ſuppudebat (utar eo verbo, quo ille Luccheſinii doctrinam ad-

Digitized by Google

admiratus uti voluit) ſuppudebat non aliquo ante beneficio tantum Virum exornaſſe . Quare ne cogitantem quidem inter ſecretiores Familiares ſuos adſcriptum, & Baſilicæ Vaticanæ Canonicatu auctum ad Pontificias Epiſtolas , quas Brevia ad Principes vocant , conſcribendas advocavit . Eſt hoc munus quidem perhonorificum , ſed quod niſi homo divinarum humanarumque rerum prudens, & in latina præſertim facultate exercitatus tueri cum laude poſſit . Gerit enim perſonam Principis , debetque intelligere , ita ſe Pontificiæ interpretem atque explanatorem voluntatis eſſe , ut quicquid ſcribit,divino quaſi ex oraculo ſcribere videatur . Quanta igitur ſapientia , conſilio , fide præditus ſit oportet ,

Digitized by Google

cui tantum oneris imponatur? Quanta doctrina, quanta præſertim latina eloquentia, non ea quidem, quæ nimium ſit elaborata, & quaſi fuco quodam illita, ſed ſimplex, gravis, ſedata, plena roboris, plena ſanctitatis, quamque vere Pontificiam poſsis dicere. Ut ſe ipſe ſuſtentare debet in ſcribendo! ut verba omnia moderari! quam diligenter animadvertere, nequid cupide, temere, inepte, non loco, non tempore, nequid etiam impolite, atque a Pontificia alienum dignitate emittat. Quamobrem deſino jam mirari, cur Pontifices maximi non alios, quam magni nominis magnæque doctrinæ viros ad tantum munus obeundum, vel maximis propoſitis præmiis, accerſiverunt. Quis enim ignorat Cardinalem Papienſem

Digitized by Google

ſem noſtrum, quis Poggios, Trapezuntios, Blondos, Leonardos Aretinos, quis Bembos, Sadoletos, Silvios Antonianos, alioſque plurimos, ſuæ quemque ætatis doctiſsimos, ac literarum laude florentiſſimos ad hujuſmodi epiſtolas conſcribendas fuiſſe adhibitos? At nemo ſane me reprehendet, nemo jam criminabitur, ſi in hoc ſummorum Virorum numero reponam & quidem optimo jure Luccheſinium noſtrum, qui etſi graviore ætate tantam Provinciam ſuſcepit, ſuſtinuit tamen, atque ita ſuſtinuit, ut Clemens XII., & Benedictus XIV. in eo epiſtolarum genere non minus, quam Leo X., & Clemens VII. fortunati fuiſſe videantur. Manent adhuc elegantiſsimæ epiſtolæ a Luccheſinio conſcriptæ, quas quo-

Digitized by Google

ties poſteri legent, toties Luccheſinii latinitatem admirabuntur, toties tantorum Pontificum judicium ſapientiamque collaudabunt.

Video Vos quidem tantæ doctrinæ admiratione detineri, quod, quæ ſingula laudem habent plurimam, univerſa in Luccheſinio conjuncta extiterunt. Intellexiſtis enim eundem Oratorem, Hiſtoricum, Epiſtolarum Pontificiarum Scriptorem optimum fuiſſe, optimum, inquam, hoc eſt, reliquarum ſcientiarum omnium multiplici cognitione ornatum, atque inſtructum. Sed neque deerit fortaſſe ex Vobis, qui, quæ hactenus non oratorio, ſed ſimplici magiſque ad veritatem accommodato ſermone diſputavi, ſecum animo repetens, tantum Virum ſibi antea ex oculis

ere-

Digitized by Google

ereptum , quam bene cognitum ingemiſcat . Sed habeo hujus rei veriſsimam pulcherrimamque cauſam, habeo fontem ; Chriſtianam ſcilicet ac prope incredibilem animi demiſsionem, quo veluti integumento quodam ad occultandum doctrinæ ſuæ ſplendorem utebatur. Quæ quidem virtus, omnis quaſi parens probitatis, me admonet, ut ad alteram Orationis meæ partem deſcendam,ad quam jamdiu me vocat & hujus ſanctitas loci, & Chriſtiani funeris pietas, atque Religio.

Quamquam nolite exiſtimare, quæ hactenus de illius doctrina diſſerui, ad majorem aliquam inſequentis probitatis commendationem non pertinere. Scitote in ſuperioribus jacta eſſe fundamenta laudum reliquarum. Creſcit enim

a do-

Digitized by Google

a doctrina Luccheſinii virtus, exurgitque mirandum in modum, quod non hanc ab illa turpi funeſtoque diſſidio disjunxit, quod non ingenio, non doctrina, non tanta cognitione rerum plurimarum uſus eſt ad arrogantiam, ad oſtentationem, ad perniciem aliorum & ſuam. Intellexerat quippe in literis ſine virtute nihil ſolidum, firmum, ſalutare eſſe poſſe, eaſdemque ab illa diſſociatas vel leves eſſe vel pernicioſas. Si vero hæc rara quidem, ſed maxime optabili ſocietate copulentur, ſi ad ſcientiarum dignitatem virtutis ſplendor acceſſerit, tum exiſtere optimum illud, atque perfectum: cujus quaſi formam in Luccheſinio ipſo expreſſam licet intueri. Etenim quæ virtus ab illo abfuit? Quam al-

altæ in eo fuerunt ſtirpes illius, modo quam nominavi, Chriſtianæ demiſſionis animi! Præclara hæc ſemper eſt atque laudabilis, tamen cum doctrinæ ſplendore conjuncta, multo plus habet laudis ac dignitatis. Eſt enim pervulgatum, quod ſapientiſſimi Viri affirmarunt, doctrinæ plerumque ſuperbiam finitimam eſſe, ut quo quiſque eſt doctior, eo majores quoſdam ſpiritus ſumat, faſtidiatque ceteros, quos longe a ſe diſtare plurimum, atque in omnium rerum ignoratione verſari videt. Sed Vos ego teſtor, qui plurimum cum illo familiaritatis vel ſermonis uſum habuiſtis: ex vobis quæro, num factum, num dictum ab eo quicquam fuit, quod ſui oſtentationem aliorumque contemptum declararet? Quæ morum fa-

Digitized by Google

facilitas ! quæ ſuavitas affabilitaſque ſermonis erga cujuſque generis homines ! Nonne cum rudibus atque imperitis colloqui & verſari ita erat illi jucundum, ut qui doctrina ceteros præſtabat, par vel inferior illis videretur eſſe ? Sed quid illud ex aliis perconctor, de quo poſſum ego vobis & quidem certiſſimus eſſe teſtis, qui quinquennium cum illo vixi perquam familiariter, ejuſdemque mores ac naturam diligenter inſpexi ? Atque ego certe admirabar hominem ingenio præſtantem, aſſiduo uſu exercitatum, variarum rerum cognitione prope divinum, ſed illius modeſtiæ admiratione multo magis commovebar. Cum tam demiſſe de ſe ſentientem, cum nihil ſibi arrogantem, cum nihil alienæ famæ

Digitized by Google

ac laudi detrahentem, cum in ſuis ædibus deliteſcentem, & lucem hominum celebritatemque fugientem viderem, hiccine, egomet mecum interdum, hiccine, qui Demoſthenem, qui Hiſtoriam, quem Pontifices Maximi, quem ex univerſa Europa univerſus doctiſſimorum hominum conſenſus? Poteſtne tanta doctrinam inter atque modeſtiam, & tam firma ſocietas conciliari? Sed accipite moderati animi exemplum ſingulare, quod apud Vos vix fidem ſit habiturum, quodque tamen veriſſimum eſſe, ſanctiſſime vobis teſtor atque confirmo. Cum inter colloquendum ſermo incidiſſet de iis judiciis, quæ ad communem ſtudioſorum utilitatem a quibuſdam exteris doctiſſimis hominibus de recentiorum autho-

tho-

Digitized by Google

thorum operibus pronuntiantur atque pervulgantur, oſtendi perhonorificam ab iis de illo mentionem eſſe factam. Quid quæritis? Adeo illi novum atque inauditum accidit, ut nihil magis. Atqui viginti amplius anni erant, ex quo tam præclarum de illo judicium per manus hominum pervagabatur. Tantum vero abeſt, ut hujuſce laudis commemoratione delectaretur, ut ex ejus ore quædam animi offenſio, atque indignatio emineret. Atqui ego, ſubiratus inquit, vellem nullus hominum de me loqueretur, nullus nomen audiſſet meum! O vocem magnæ indicem Chriſtianæ humilitatis! O rarum modeſtiæ exemplum atque admirandum! Ubi illi ſunt, qui ſi vel tenuem aliquem ingenii fructum

pro-

Digitized by Google

protulerunt , ſtatim docti haberi ab omnibus , ac magnifice prædicari volunt ? Ubi illi oſtentatores meri , qui ejuſmodi laudum teſtimonia callido quodam artificio eliciunt , & fortaſſe etiam nundinantur ? Pudeat eos tantæ levitatis , & doctiſſimi hominis exemplo ſapiant aliquando , ſi poſſunt . Ille ut in Principum familiaritatem daret ſe ſe , ac inſinuaret ? quos nunquam, niſi neceſſitate cogente, convenit?Ille ut ad aliquid faciundum, unde ſibi ſpes aliqua honoris oſtentaretur , ultro ſe ſe inferret atque intruderet ? qui nihil unquam negotii ſuſcepit, niſi juſſus, ad nullum in Republica munus adivit, niſi advocatus ? Magna hæc modeſtiæ documenta , maxima vero in homine plurimi ingenii , plurimæque doctri-

Digitized by Google

ctrinæ . Quid ſi accedit eodem, ut ſumma generis nobilitate floreat? Quid ſi, ut domi inter claros majorum ſuorum honores educatus? Quid ſi, ut Romæ, hoc eſt, in tanto ambitionis curriculo perdiu verſatus ſit? Quid ſi, ut natura vehemens & proclivis ad iracundiam? At non vos latet, Lucchesinium ſummo apud nos loco natum; neque fugit, florentioris tempus ætatis duxiſſe in ampliſſima Magni Etruriæ Ducis Aula, apud quem Pater Legatum agebat pro noſtra Republica; reliquam vero ætatem conſumpſiſſe in hac Urbe apud ſummos Pontifices, quibus multo cariſſimus fuit. Naturæ vero illius habitum quicunque penitus inſpexit, non ignorat ejuſmodi fuiſſe, ut facile redundante bili, atque iracundia

dia

Digitized by Google

dia graviore commoveretur . Ex quo plane perſpici poteſt modeſtiam illius non a natura, non a neceſſitate fuiſſe ductam, ſed a conſilio, a ratione, a virtute, vel potius ab authore ipſo ac perfectore virtutum omnium Deo. Hæc ſi alius quiſquam non indiſertus nactus eſſet, quam accurate percenſeret! quam artificioſe exaggeraret! quam copioſe exornaret! Neque ego fortaſſe non poſſem in tanta rerum dicendarum ſegete. Sed mihi in animo eſt leviter tranſire, ac ita perſtringere unamquamque rem, ut quiſque intelligat, me Lucchesinium non ſtudio, ſed officio collaudare.

Cum tanta igitur in eo fuerit Chriſtiana humilitas, procreatrix & quaſi parens virtutum omnium, jam intelligitis, reliquas etiam mi-

Digitized by Google

rifice efflorui∫∫e . Quamobrem omitto illam cupiditatum omnium moderatricem, voluptati∫que expultricem temperantiam , qua re∫puebat oblectamenta omnia , non profu∫is ∫umptibus , non otio delectabatur , homo bene frugi , moderatus , ac veri∫∫imum his corruptis temporibus pudoris , ab∫tinentiæ, antiquitatis exemplum . Nihil loquor de magna animi fortitudine , qua idem ∫emper fuit, ∫uique ∫imilis , ut nunquam in ∫ecundis rebus nimium efferentem ∫e ∫e, nunquam in adver∫is concidentem videris . Nihil de ju∫titia, fide, ∫apientia, ceteri∫que animi ornamentis , quæ ∫i ∫ingula complecti velim , nullum modum aut finem mea inveniat Oratio . Sed una præ ceteris Chri∫tianæ humilitatis ∫ocia atque a∫∫ecta-

cta-

Digitized by Google

ctatrix pietas adverſus Deum atque Religio ſe ſe mihi offert, ac de ſe taceri nequaquam patitur. Atque hæc virtus etiam tanto pulchrior videri debet, quo rarius in literatis hominibus deprehendi ſolet. Horum enim plerique quo majore ingenio præſtant, eo ſanctiſſimæ pietatis officia aut contemnunt faſtidioſius aut negligentius exercent. Procul a Luccheſinio hæc animi intemperies fuit. Nam quid ea minora ac quotidiana commemorem? illud non modo gravioris, ſed vel leviſſimæ apud Deum offenſionis odium magnum acerrimumque: illam diligentiam ſeveritatis pleniſſimam, qua in vitam ſuam, mores, actioneſque omnes acute inquirebat, ne a recta conſcientia vel tranſverſum unguem diſcederet: illam

Digitized by Google

orandi numinis, ac cœleſtium rerum contemplandarum conſuetudinem, certis repetitam temporibus, ac nunquam, ne in extrema quidem ſenectute, intermiſſam. Quoties ætate grave corpus abiiciebat humi, gemenſque graviter Divinam opem ac auxilium implorabat? Quoties in die ad pedes Imaginis Chriſti ſuffixi cruci jacebat cum fletu, & lachrimis? Quoties aut divinos libros legendo, aut precando bonam noctis partem inſumebat? Sed illud mihi & vobis mirum, per, inquam, mirum videri debet, quod non ante, quam ferè octoginta annos natus, Sacerdos creari voluit. Quid ita? Quod ſtudiorum (ut ajebat) interpellatione impeditus auguſtum illud ſanctiſſimumque munus verebatur. At

Vos

Vos audiſtis caſtiſſimam vivendi rationem, exercitationeſque virtutum: audiſtis Eccleſiaſticum Virum numeris omnibus abſolutum. O Chriſtianam humilitatem (revertor enim ſæpius ad eam virtutem, quæ ipſius propria ac peculiaris fuit, quæque cum ea, de qua loquor, maxime complicatur) O Chriſtianam humilitatem omnium ſermone ac literis prædicandam! O pietatem & Religionem admirabilem! Neque tamen unquam induxiſſet animum, ut Divinis Myſteriis initiaretur, niſi hortante ac jubente eo, quem habuit ſuarum actionum omnium judicem ac moderatorem. Verum cum ad Divinam Aram primum acceſſit, tum extulit ſe ſe pietas ſingularis, tum Religionis ardor ef-
fer-

Digitized by Google

ferbuit. Qui tum illius animi ſenſus extiterunt! Quam ardentes divinæ impetus caritatis in vultum ipſum oculoſque redundarunt! Vidi vidi ego ſanctiſſimum Senem, dum primum rem divinam faceret, incredibili quadam ac cœleſti voluptate delibutum, neque lacrimas continere potui, & vix nunc poſſum, cum recordor. Ex eo vero tempore dici non poteſt, quam ſeveriorem exactioremque virtutum omnium ſibi legem dixerit. Ita profecto conſequentibus duobus annis vivere viſus eſt, ut ejus vita quaſi inchoatio quædam illius videretur eſſe, ad quam immortalem ac divinam, ut ſperare quidem poſſumus, ex hac contagione corporis ſolutus ac liber repente evolavit. Mortuus ille eſt, cum octoginta

ginta amplius annos natus eſſet, qua ætate qui moriuntur, non lugendi videntur eſſe: at immatura ſemper eſt, omnique lamentationis genere proſequenda mors hujuſmodi Virorum, quorum mira eſt ubique paucitas. Mihi quidem pectus effodit, effodietque ſemper illius diei acerba recordatio, quo die bene mane audivi Luccheſinium repentina morbi vi oppreſſum, obiiſſe. An ego poſſum oblivіſci ſummum hominis ingenium, mores ſuaviſſimos, tantam erga me benevolentiam? Poſſum non ſentire jacturam hujus quaſi Parentis ac Magiſtri optimi? quem ego ſemper colui plurimum, uniceque dilexi, & a quo etiam (quod non arroganter, ſed pie dico) dilectus ſum ac ſingularibus beneficiis exornatus?

Vos

Digitized by Google

Vos autem, Viri Lucenſes, poteſtiſne tantum Patriæ lumen, decus, ornamentum ſine ſumma animi ægritudine amiſiſſe? Poteſtis graviſſimum hoc Reipublicæ vulnus placidis oculis ac tranquillo vultu intueri? Sed non committam, ut & Vos querelis angam diutius, & ſcindam ipſe quodammodo dolorem meum. Hortabor potius, ut quam ingenii, quam vitæ præclariſſimam imaginem reliquit, eam intueamur, eam nobis proponamus ad imitandum. Non enim dubito, quin ſi tanti Viri imitatione Nos ipſos conformemus, Noſtræ Nationis gloria in hoc principe orbis terrarum loco pulcherrime continuata, latius etiam propagetur.

FINIS.

Z
1109.11

39 360608

Digitized by Google

XLIX

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Ditta SALVAREZZA s.a.s.
RESTAURO
Via A. Cervi 5 - Roma

Digitized by Google

Digitized by Google